

slo / Curriculumwaaier

MAART 2022

De curriculumwaaier

“Een curriculum is een samenhangend geheel van plannen en praktijken met betrekking tot het leren van leerlingen.”

Dit is een korte definitie die je op een aantal manieren kunt preciseren.

De kaarten in deze curriculumwaaier kunnen je helpen nauwkeuriger aan te geven:

- **Wat** een curriculum is — kaarten 1 2 3 4 9
- **Hoe** je een curriculum ontwikkelt — kaarten 5 8 10
- **Wie** er betrokken zijn bij curriculumontwikkeling — kaarten 6 7 11

Ook andersom biedt de waaier uitkomst: als iemand anders vertelt over curriculumontwikkeling kunnen de kaarten helpen om te begrijpen wat de ander bedoelt.

Op de voorkant van iedere kaart staat een model afgebeeld waarmee je naar het curriculum kunt kijken. Op de achterzijde staat een korte toelichting, met verwijzingen naar extra informatie of naar andere kaarten.

Voor meer informatie over curriculumontwikkeling:

Talita Groenendijk: t.groenendijk@slo.nl en

Geesje van Slochteren: g.vanslochteren@slo.nl

Inhoud

- 1 Curriculumniveaus
- 2 BUG: Beoogd-Uitgevoerd-Geleerd
- 3 Curriculaire spinnenweb
- 4 Visie op het onderwijs
- 5 Het ontwikkelproces (ADDIE-model)
- 6 Partners in curriculumontwikkeling
- 7 Schooleigen curriculumontwikkeling
- 8 Draagvlak (Z-beweging)
- 9 Kwaliteitscriteria
- 10 Evaluatiemethoden
- 11 Gecombineerde aanpak: top-down, bottom-up en van opzij

Curriculumniveaus

Niveaus	Voorbeelden van activiteiten	Voorbeelden van actoren	Voorbeelden van documenten
<i>Internationaal</i>	Internationale vergelijkingen en afspraken maken	OECD, Raad van Europa, Unesco, EU	ERK (Europees Referentiekader voor de talen), vergelijkingskader PISA/TIMSS
<i>Landelijk</i>	Landelijke curriculumdialoog voeren Landelijke onderwijsdoelen ontwikkelen en monitoren	OCW, curriculumexperts, leraren, schoolleiders, vakdidactici, wetenschappers, vakverenigingen, experts vervolgonderwijs, sectorraden, leerlingen, ouders	Kerdoelen, eindtermen, examenprogramma's, referentiekaders
<i>Bovenschools</i>	Kennisdeling op curriculum binnen netwerken Ontwikkeling van (voorbeeld) leermiddelen en -materialen	In diverse samenwerkingsverbanden: schoolleiders, bestuurders, leraren, opleiders, methodemakers, wetenschappers, onderwijsadviseurs, curriculumexperts	Voorbeeldmaterialen Handreikingen Leermiddelen
<i>School</i>	Visie op curriculum ontwikkelen en relevante keuzes maken Leerlijnen ontwerpen	Leraren, coördinatoren, curriculumexperts op school, schoolleiders, ouders, leerlingen, besturen	Schoolplan, vakwerkplannen
<i>Groep/klas</i>	Curriculumkeuzes voor de groep maken Lessen ontwerpen	Leraren, leerlingen	Lesplan, lessenserie
<i>Leerling</i>	Individuele leerroutes opstellen	Leraren, leerlingen, ouders	Individueel leerplan

Niveaus in curriculumontwikkeling

Dit model helpt je onderscheiden, hoe op verschillende niveaus aan curriculumontwikkeling wordt gedaan. Een curriculum is kortweg 'een samenhangend geheel van plannen en praktijken met betrekking tot het leren van leerlingen'. Op verschillende niveaus wordt hierover nagedacht.

Relaties tussen curriculumniveaus

De verschillende niveaus waarop mensen en organisaties afspraken maken over het curriculum, staan niet los van elkaar. Als school weet je uit ervaring, dat de 'hogere' niveaus de 'lagere' beïnvloeden, vooral als de afspraken een verplichtende status hebben. Denk bijvoorbeeld aan de invloed van examenprogramma's of kerndoelen op lespraktijk. Andersom kan een uitwerking van leraren op klasniveau van invloed zijn op het curriculum op schoolniveau. Bijvoorbeeld: een team wil vakoverstijgende vaardigheden die aan bod komen in een specifiek project, ook in andere vakken op school aanbieden.

Curriculum op schoolniveau

In Nederland hebben scholen en leraren veel keuzemogelijkheden om binnen landelijke kaders het [curriculum op schoolniveau](#) zelf in te richten. Vanuit onze traditie van vrijheid van onderwijs stelt de overheid zich terughoudend op. Binnen een school maken verschillende groepen samen afspraken over het curriculum: bestuur, schoolleiding, vaksecties, coördinatoren en leraren. Welke groepen dit zijn, is afhankelijk van hoe de verantwoordelijkheden zijn verdeeld.

7

BUG: Beoogd, Uitgevoerd, Geleerd

Beoogd	Uitgevoerd	Geleerd
Beoogd curriculum: Het curriculum dat de overheid, schooldirecties of leraren voor ogen hebben.	Uitgevoerd curriculum: Het curriculum zoals het door leraren wordt geïnterpreteerd (hoe vertalen zij het beoogde curriculum) en daadwerkelijk in praktijk wordt gebracht.	Geleerd curriculum: Het curriculum zoals het wordt ervaren door leerlingen of studenten en wat zij ervan leren.

Handvatten voor gesprek

Dit model helpt bij het verduidelijken wat je bedoelt als je praat over het curriculum:

- over intenties (*wat willen we met het onderwijs?*)
- implementatie (*hoe verloopt het onderwijsleerproces?*)
- en het bereikte resultaat (*welke ervaringen hebben de leerlingen tijdens de lessen en wat leren zij?*).

Gelaagdheid

Curriculumontwikkeling vereist veel afstemming binnen en buiten de school. Er zitten vaak aanzienlijke verschillen tussen wat je beoogt (als overheid, schooldirectie of leraren) en hoe het onderwijs er in de praktijk uitziet. Dat is niet perse een probleem, maar vaak bestaat de wens om de kloof tussen plannen (*beoogd*), daden (*uitgevoerd*) en resultaten (*geleerd*) te verkleinen.

Verdere verfijning van het model

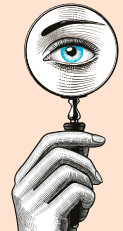
Het beoogde curriculum is uit te splitsen in het denkbeeldig curriculum (*visies, verwachtingen en ideeën over wat er geleerd moet worden*) en het geschreven curriculum (zoals het formeel is vastgelegd).

Het uitgevoerde curriculum bestaat uit het geïnterpreteerde curriculum (*hoe leraren het geschreven curriculum*

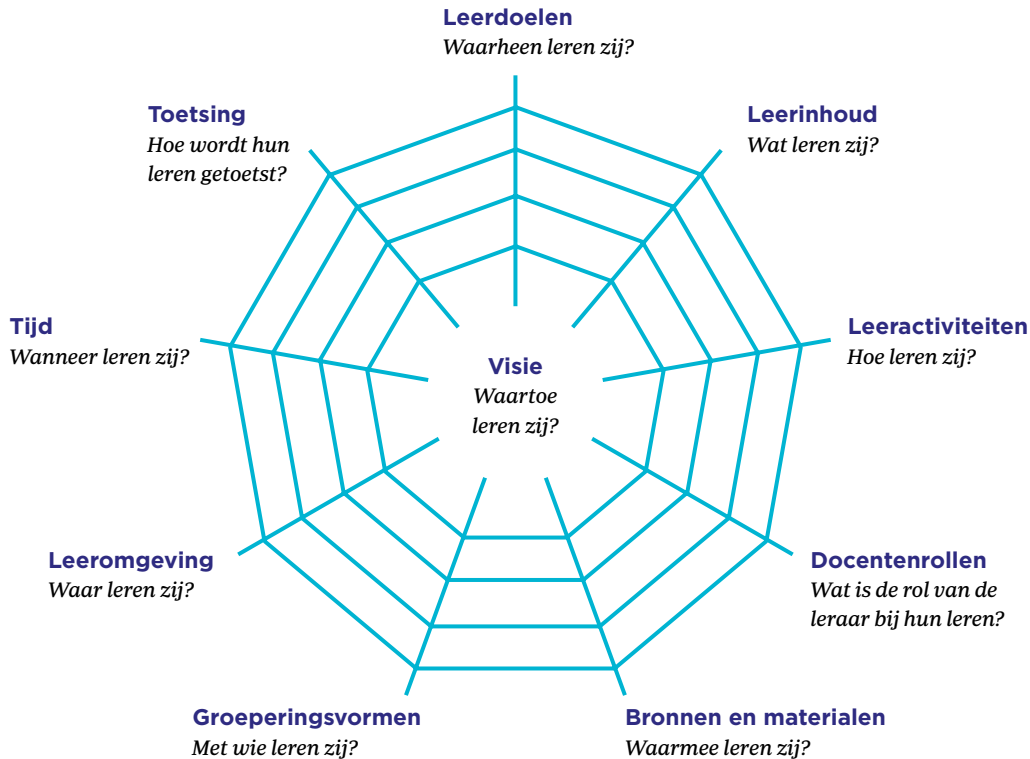
begrijpen) en het geïmplementeerde curriculum (*hoe leraren het curriculum in de praktijk uitvoeren*). Binnen het geleerde curriculum is een onderscheid tussen het ervaren curriculum (*hoe leerlingen het onderwijs ervaren*) en het gerealiseerde curriculum (*de opbrengsten van het onderwijsleerproces*). Deze nadere uitwerking in 6 aspecten bouwt voort op het werk van John Goodlad (1979).

Tip!

Soms wordt onderwijs in de praktijk beïnvloed door impliciete veronderstellingen en opvattingen. Dit wordt wel aangeduid als het 'verborgen curriculum'.

Curriculaire spinnenweb

Onderdelen van het curriculum

- 1 Het curriculaire spinnenweb is een model dat alle onderdelen van een curriculum in samenhang benoemt. Op alle [curriculumniveaus](#) (landelijk, school of klasniveau) komen deze elementen terug. Ook in de klas maak je beslissingen hierover.

Visie nodig voor samenhang

In een curriculum staat de 'visie' centraal. De visie is tegelijk de verbindende schakel tussen alle onderdelen van het curriculum (de draden van het spinnenweb). Elk onderdeel van het curriculum kun je beschrijven vanuit een kernvraag over het leren door leerlingen. In een samenhangend curriculum zijn alle onderdelen met elkaar verbonden.

Onderwijs in balans

Het model is te gebruiken voor zowel het analyseren van de huidige situatie als voor het beschrijven van de gewenste situatie. De metafoor van het spinnenweb toont dat een curriculum kwetsbaar is.

Aan de ene kant is het flexibel, maar als je te sterk trekt aan één onderdeel of draad van het spinnenweb, raakt het evenwicht verstoord en breekt het web.

Tip!

Kijk voor een aanklikbaar model van het curriculaire spinnenweb met toelichting bij alle draden op:

<http://slo.nl/thema/meer/curriculumontwikkeling/instrumenten/spinnenweb/inleiding/>

Visie op het onderwijs

Student	Leerling
Subject	(Vak)inhoud
Society	Maatschappij

Visie als basis bij maken van keuzes

De centrale vraag bij curriculumontwikkeling is: welke doelen en inhouden hebben prioriteit in het onderwijs, en waarom? Om overladenheid te voorkomen en richting te hebben voor het ontwikkelproces, is een heldere visie op onderwijs noodzakelijk. Vanuit de visie maakt een school keuzes over doelen en inhouden, en de andere onderdelen van het [curriculaire spinnenweb](#).

3

De drie S'en

Hoe complexer de samenleving, hoe groter de druk op het onderwijs om recht te doen aan uiteenlopende belangen.

Volgens Tyler (1949) zijn wensen vanuit

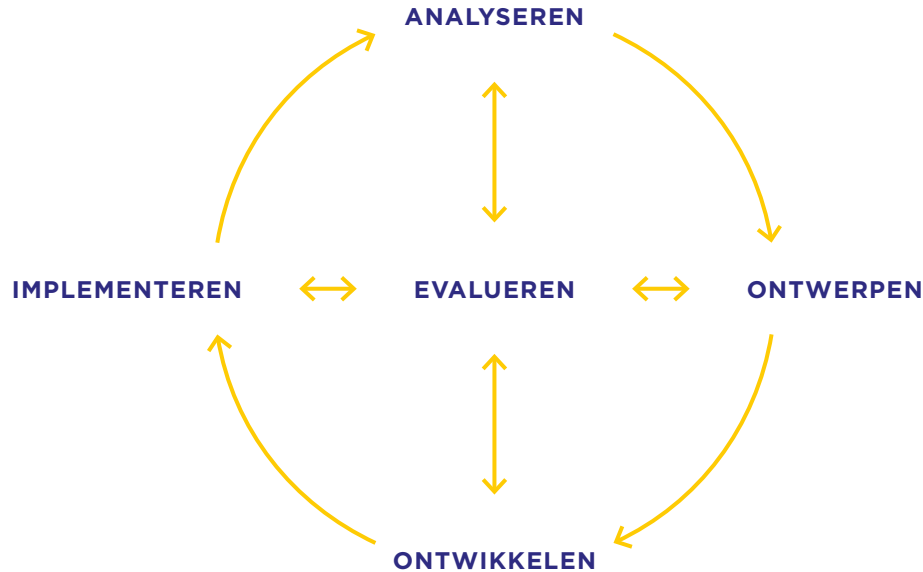
- leerling (*student*),
 - (vak)inhoud (*subject*),
 - en maatschappij (*society*)
- bepalend bij het kiezen van onderwijsdoelen en -inhouden voor een school of vak. Een goed curriculum heeft een bewuste balans in deze drie perspectieven. Onderwijsfilosofische en leerpsychologische overwegingen helpen om het 'wat en hoe' vervolgens in te perken en te verfijnen.

Hoofddoelen

De indeling van Tyler is vergelijkbaar met, maar niet helemaal hetzelfde als de drie kernopgaven voor het onderwijs:

- *Kwalificatie*: verwerving van kennis, vaardigheden en competenties voor deelname aan de samenleving, functioneren in het beroepsleven en/of voor een vervolgopleiding.
- *Socialisatie*: maatschappelijke toerusting, het (leren) deel uitmaken van een groter geheel en kennis maken met waarden en normen van dat grotere geheel (zoals een samenleving, beroepsgroep of organisatie).
- *Persoonsovervorming*: ontwikkeling van onafhankelijke en kritische houding van leerlingen: wat vind ik belangrijk en wie wil ik zijn (in relatie tot de sociale groep waar ik deel van uitmaak, maar waar ik me ook van onderscheid).

Het ontwikkelproces (ADDIE-model)

Vijf stappen van curriculumontwikkeling

Als het begrip curriculumontwikkeling helder is, volgt de vraag: hoe pak je dit nu aan? Curriculumontwikkeling is een cyclisch proces, dat bestaat uit vijf samenhangende kernactiviteiten. De Engelstalige afkorting van deze stappen is ADDIE: analyse, design, development, implementation en evaluation.

1. Analyse

Je start met onderzoeken van de huidige situatie om het doel van het ontwikkeltraject in kaart te brengen en eerste oplossingsrichtingen te verkennen:

- *Probleemanalyse*: wat is het feitelijke (achterliggende) probleem?
- *Doelgroepanalyse*: wat zijn kenmerken van de doelgroep?
- *Contextanalyse*: in welke context speelt het probleem of moet de gewenste situatie worden gerealiseerd?
- *Behoeftenanalyse*: wat zijn de behoeften van de doelgroep en de opdrachtgever?
- *Analyse van de kennisbasis*: wat weten we al over dit probleem en mogelijke oplossingen? Zijn er goede voorbeelden? Wat is er in de literatuur als onderbouwing te vinden?

2. Ontwerp

Uit je analyse volgen ontwerprichtlijnen waaraan het toekomstige curriculum

moet voldoen met betrekking tot doel, vorm en inhoud.

3. Ontwikkeling

Aan de hand van de ontwerprichtlijnen ga je aan de slag met het daadwerkelijk maken van het curriculum.

4. Implementatie

Het curriculum of eerste versies ervan worden in de praktijk gebruikt. Bijvoorbeeld tijdens een try-out.

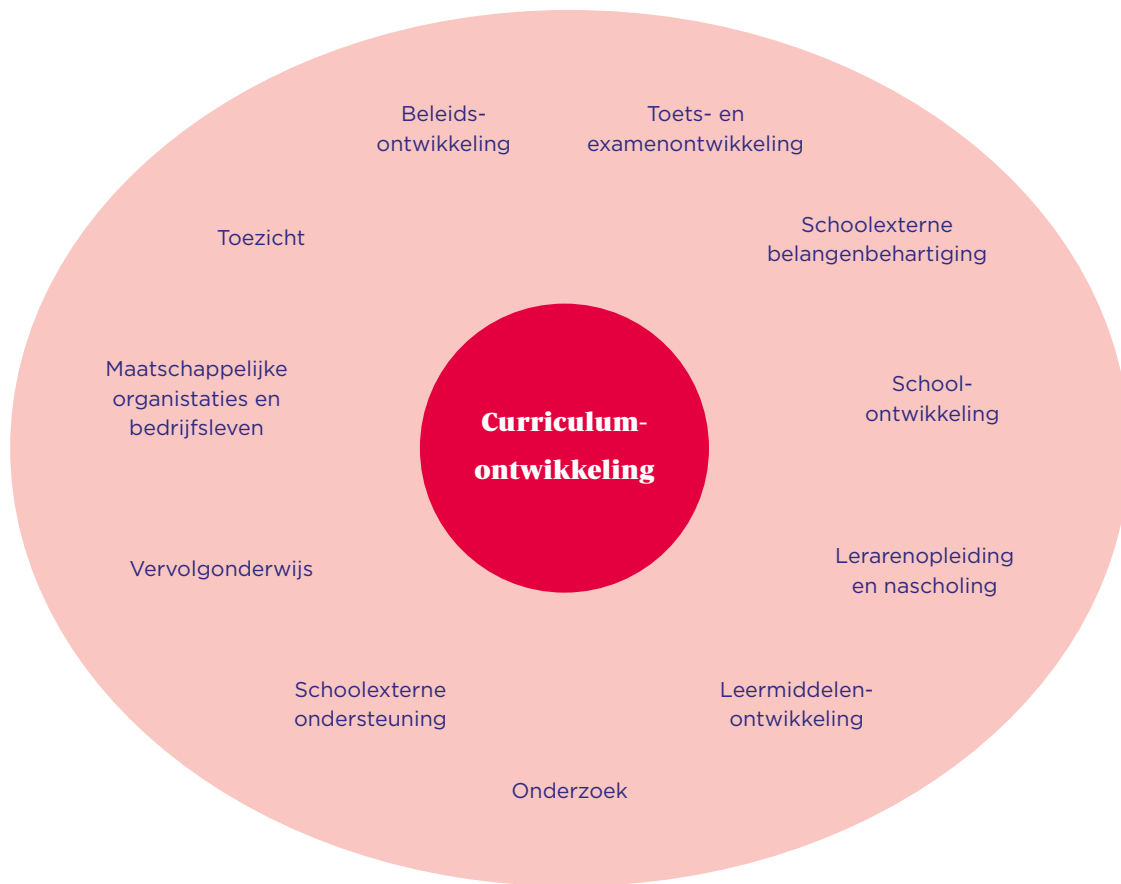
5. Evaluatie

Evaluatie is nodig in alle fasen van curriculumontwikkeling. Via een aantal [evaluatiemethoden](#) worden gegevens verzameld over de [kwaliteit](#) van het curriculum. Vaak is het nodig aanpassingen te doen aan (tussenversies van) het curriculum. Hiermee start een volgende ontwikkelcyclus.

10

9

Partners in curriculumontwikkeling

Partners in curriculumontwikkeling

Het model partners in curriculumontwikkeling is een praktisch hulpmiddel om te bepalen welke partijen een rol moeten hebben bij curriculumontwikkeling (op [landelijk of schoolniveau](#)).

1

Waarom heb je partners nodig?

Redenen om partners te betrekken zijn:

- hun deskundigheid
- 8 • ter vergroting van [draagvlak](#)
- hun rol verderop in het proces: bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van leermiddelen of voor deskundigheidsbevordering

Hulpmiddel voor eigen situatie

Dit model pas je aan voor het specifieke traject van curriculumontwikkeling:

- Vul aan / streep weg, om de relevante partners te krijgen
- Bepaal per partner wie de belangrijkste contactpersonen zijn en hoe ze gedurende het hele project betrokken worden

Welke partners betrek je?

Mogelijke partijen per onderdeel:

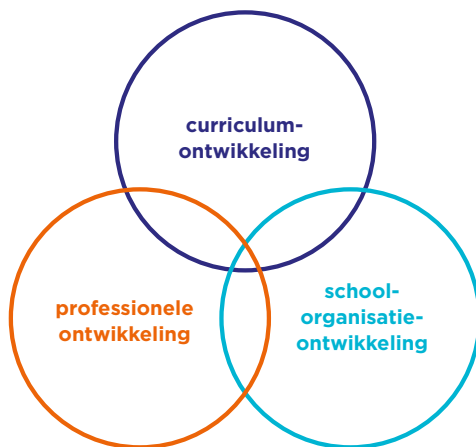
- Beleidsontwikkeling: ministerie van OCW, gemeentes, schoolbesturen
- Toets- en examenontwikkeling: CITO, CvTE, commerciële aanbieders

- Schoolexterne belangenbehartiging: sectorraden, vakbonden, koepelorganisaties en vakverenigingen, ouders, werkgevers

7

- [Schoolontwikkeling](#): besturen, schoolleiders, kwaliteitszorgmedewerkers, teamleiders, teams, leraren, coördinatoren, intern begeleiders, leerlingen
- Lerarenopleidingen en nascholing: vakdidactici, nascholingsinstellingen
- Leermiddelenontwikkeling: educatieve uitgeverijen en ontwikkelaars, hardware en software ontwikkelaars
- Onderzoek: universiteiten, onderzoeksinstituten, expertisecentra
- Schoolexterne ondersteuning: schoolbegeleidingsdiensten, commerciële adviesbureaus, regionale steunpunten, scholennetwerken
- Vervolgonderwijs: voortgezet onderwijs, beroepsonderwijs, hoger onderwijs
- Maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven
- Toezicht: Inspectie van het Onderwijs

Schooleigen curriculumontwikkeling

aanleiding, zoals:

- vakvernieuwing, kern/keuze
- doorlopende leerlijnen
- samenhangend onderwijsaanbod
- maatwerk, talentontwikkeling
- formatief en summatief toetsen

verandering:

- ambities, profilering, visie
- curriculum op school-, klas-, leerlingniveau

bekwaamheden:

- vakinhoud
- pedagogiek-didactiek
- curriculum
- ontwerp en onderzoek
- samenwerking
- veranderkunde

maar ook:

- betrokkenheid
- veranderbereidheid
- eigenaarschap

schoolcultuur:

- samenwerkingscultuur
- gedeeld curriculair leiderschap
- respect en vertrouwen
- energie en ruimte

schoolinfrastructuur:

- tijd, budget
- communicatie
- overlegstructuren
- de school als onderwijs-, leer- en ontwerpomgeving

Integrale schoolontwikkeling

Om curriculumontwikkeling op school te laten slagen, is het belangrijk tegelijk te werken aan professionele ontwikkeling van het team en schoolorganisatieontwikkeling.

Schooleigen curriculum-ontwikkeling

Het schooleigen curriculum omvat alle

- 1 plannen en afspraken die een school maakt over het leren van leerlingen van die school. Deze afspraken kunnen gaan
- 3 over alle aspecten van het curriculaire spinnenweb.
- 5 Tijdens het ontwikkelproces creëren de teamleden gezamenlijke beelden over wat zij willen ontwikkelen en hoe de verschillende onderdelen met elkaar samenhangen.

Professionele ontwikkeling

Curriculumontwikkeling binnen de school hangt sterk af van de bekwaamheid van het team, de schoolleiding en het schoolbestuur. Naast pedagogische en (vak)didactische kennis en vaardigheden, vraagt curriculumontwikkeling ontwerpkenis, veranderkundige vaardigheden en curriculumbekwaamheid. De leraren met curriculumambities vervullen op school

een sleutelpositie om in samenspel met schoolleiding en lerarenteam het ontwikkelproces te begeleiden.

Schoolorganisatieontwikkeling

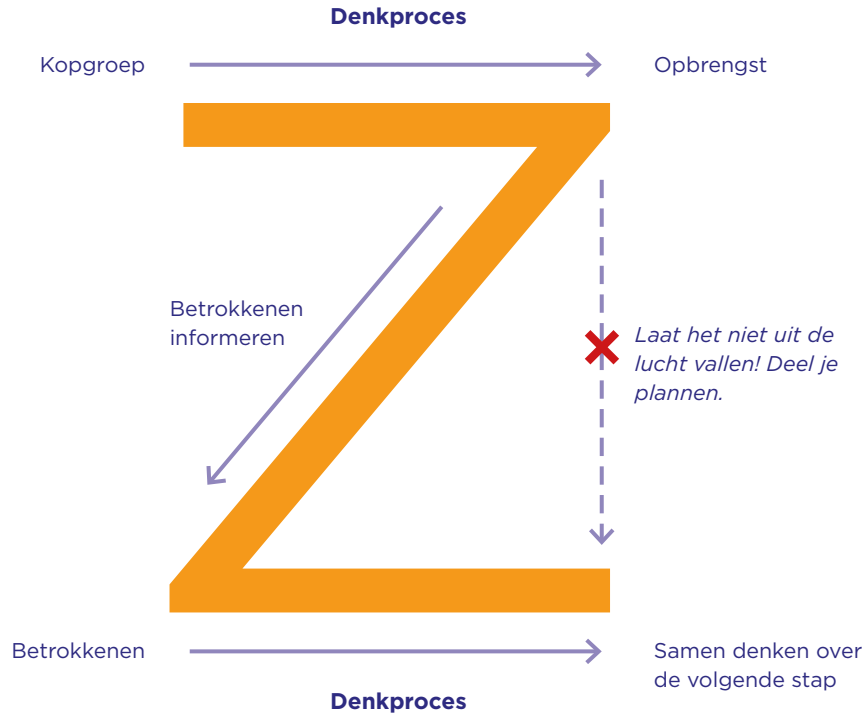
De schoolcultuur, 'de manier waarop we dingen hier doen', omvat het type leiderschap van de school, de wijze van samenwerking en hoe met elkaar wordt omgegaan. Voor een stimulerende samenwerkingscultuur zijn bepaalde voorzieningen nodig. Zo zijn tijd en budget voorwaarden voor ontwikkeling, maar ook gezamenlijke overlegmomenten.

Tip!

Voor meer informatie over schooleigen curriculumontwikkeling en voorwaarden voor succes, zie animatie op <https://www.slo.nl/thema/meer/curriculumontwikkeling/instrumenten/schooleigen/>

Draagvlak (Z-beweging)

8

Draagvlak
(Z-beweging)

slo

Betrokkenheid

Dit model laat zien hoe je anderen bewust kunt betrekken bij curriculumontwikkeling. Om een groter draagvlak te krijgen voor de curriculumontwikkeling is het belangrijk om anderen al in een vroeg stadium mee te nemen in de plannen. Dit biedt tegelijkertijd input voor het ontwikkelproces.

Zelfde denkstappen doorlopen

Een zinvolle werkwijze is om met de betrokkenen globaal dezelfde denkstappen te doorlopen als de ontwikkelaars. Dit wordt wel aangeduid als de 'z-beweging'. De essentie is dat het denkproces dat de ontwikkelaars hebben doorgemaakt, (sneller) herhaald moet worden met anderen om hen bij dit proces te betrekken.

Gradaties in betrokkenheid

Betrokkenen zijn zowel samenwerkingspartners (zie [partners in curriculumontwikkeling](#)) in het ontwikkelproces als de beoogde doelgroep. Het delen van de plannen kan variëren van informeren of laten uitproberen tot het actief mee-ontwerpen van delen van het curriculum.

6

Kwaliteitscriteria

Relevantie	Het curriculum voorziet in behoefte en is gebaseerd op recente inzichten
Consistentie	Het curriculum zit logisch in elkaar
Bruikbaarheid	Het curriculum is bruikbaar in de situatie waarvoor het is bedoeld
Effectiviteit	Werken met het curriculum leidt tot gewenste resultaten

Opbouw kwaliteitscriteria

Een goed curriculum voldoet aan vier kwaliteitscriteria. Deze kwaliteitscriteria bouwen op elkaar voort. De effectiviteit hangt af van de bruikbaarheid (kan het worden uitgevoerd zoals bedoeld?) en van de relevantie en consistentie van het curriculum.

Op alle curriculumniveaus

- 1 De kwaliteitscriteria spelen op alle curriculumniveaus een rol. Lesmaterialen (microniveau) moeten bruikbaar en effectief zijn voor leraren en leerlingen in de les. Op macroniveau moeten bijvoorbeeld kerndoelen bruikbaar zijn voor educatieve uitgevers die een lesmethode ontwerpen.

Verwachte en werkelijke bruikbaarheid en effectiviteit

Verder kun je onderscheid maken tussen de verwachte en werkelijke bruikbaarheid en effectiviteit van een curriculum. Experts kunnen uitspraken doen over de verwachte bruikbaarheid en effectiviteit door het materiaal kritisch te bekijken. Voor een oordeel over de werkelijke bruikbaarheid en effectiviteit zal het materiaal daadwerkelijk op school gebruikt moeten worden.

Cyclisch ontwikkelproces

- 5 Een cyclisch ontwikkelproces helpt de kwaliteit van het curriculum te versterken. Binnen elke ontwikkelronde vindt een evaluatie plaats om de kwaliteit op een of meerdere punten (relevantie, consistentie, bruikbaarheid en effectiviteit) te achterhalen en om tot verbetervoorstellen te komen. Bij de start van een ontwikkelproces ligt het accent op vergroting van relevantie en consistentie van het curriculum-in-ontwikkeling. In de loop van het ontwikkelingsproces verschuift het accent naar het vergroten van de bruikbaarheid en effectiviteit.

Tip!

Voor meer informatie en een animatie over kwaliteitscriteria: <http://slo.nl/thema/meer/curriculumontwikkeling/instrumenten/taakhulp/inleiding-0/>

Evaluatiemethoden

Screening

Het ontwikkelteam vergelijkt het ontwerp met een lijst van vereiste kenmerken van het product.

Focusgroep

Een groep respondenten reageert op een prototype van het product.

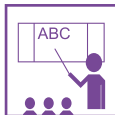
Walkthrough

Het ontwikkelteam en vertegenwoordigers van de doelgroep lopen in detail door het product.

Micro-evaluatie

Een klein deel van de doelgroep gebruikt delen van het product in een testsituatie.

Try-out

De doelgroep gebruikt het product in de praktijk.

Vijf evaluatiemethoden

Evaluatie heeft een centrale plek in het ontwikkelproces. Evalueren doe je om de kwaliteit van het curriculum-in-woording te achterhalen en (via een volgende cyclus) te vergroten. Er zijn vijf evaluatiemethoden tijdens een curriculumontwikkeling.

Keuze voor een methode

De keuze voor een evaluatiemethode is afhankelijk van de ontwikkelfase van het curriculum (eerste voorstel, globale uitwerking, gedeeltelijk uitgewerkt, compleet curriculum). En van de

- 9 **kwaliteitscriteria** (relevantie, consistentie, bruikbaarheid en effectiviteit) waarop de evaluatie is gericht.

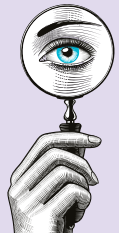
Geschiktheid van evaluatiemethoden

- 5 In de beginfasen van het **ontwikkelproces** (wanneer gewerkt wordt aan een eerste voorstel en een globale uitwerking) gaat de aandacht vooral uit naar de relevantie

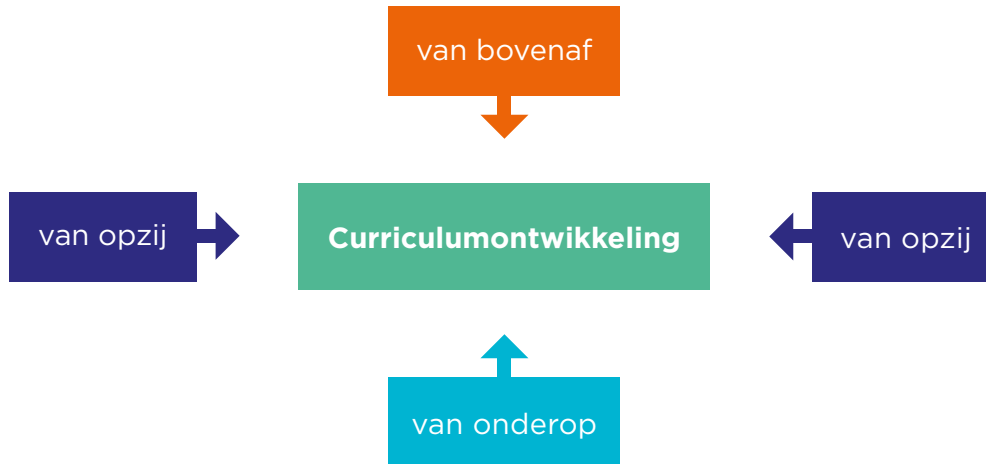
en consistentie ervan. Deze kunnen achterhaald worden via een screening en focusgroep. Naarmate het curriculum verder is uitgewerkt verschuift het accent van de evaluatie naar de bruikbaarheid ervan. Een walkthrough of micro-evaluatie kunnen helpen om uitspraken te doen over de bruikbaarheid. Om de effectiviteit van een compleet uitgewerkt curriculum te bepalen wordt meestal gekozen voor een try-out.

Tip!

Voor meer informatie en een animatie over evaluatiemethoden:
<http://slo.nl/thema/meer/curriculumontwikkeling/instrumenten/taakhulp/inleiding-0/>

Gecombineerde aanpak: top-down, bottom-up en van opzij

Steun bij curriculumontwikkeling

Bij curriculumontwikkeling is een combinatie van bouwen van onderop, houvast van bovenaf en steun van opzij nodig.

Van onderop

Bouwen van onderop betekent dat docenten, schoolleiding en anderen binnen school de ruimte hebben om samen een schooleigen koers te varen. Dit zorgt voor draagvlak en eigenaarschap voor de verandering. Het is daarbij van belang dat binnen de school curriculumontwikkeling hand in hand

7 gaat met [professionele ontwikkeling en schoolorganisatieontwikkeling](#).

Van bovenaf

Ook houvast van bovenaf is nodig, bijvoorbeeld in de vorm van een duidelijk geformuleerde landelijke onderwijsvisie en helder uitgewerkte leerplankaders (zoals kerndoelen en eindtermen). Ook de bekwaamheidseisen voor leraren en schoolleiders helpen bij de erkenning dat schooleigen curriculumontwikkeling specifieke deskundigheid vereist. Tevens is behulpzaam dat de Inspectie van het Onderwijs in het toezicht de schoolspecifieke ambities als

uitgangspunt neemt. Tenslotte is er tijd nodig om te kunnen werken aan het

7 [schooleigen curriculum](#).

Van opzij

Naast bouwen van onderop en houvast van bovenaf is curriculumontwikkeling binnen de school gebaat bij ondersteuning van opzij. Deze steun kan komen van of gevraagd worden aan diverse

6 [partners](#). Educatieve uitgeverijen, toetsontwikkelaars, schoolondersteuners en lerarenopleidingen, netwerken van leraren, expertise centra, maar ook ouders spelen een belangrijke rol bij de concrete ondersteuning van leraren en schoolleiders om schooleigen curriculumkeuzes te maken.

Bronnen

Goodlad, J. (1979). *Curriculum Inquiry. The study of curriculum practice*. McGraw-Hill.

Kuiper, W. (2009). *Curriculumevaluatie en verantwoorde vernieuwing van bètaonderwijs*. Oratie. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Nieveen, N., Akker, J. van den & Resink, F. (2010). Framing and supporting school-based curriculum development in the Netherlands. In Law, E.H.-F., & Nieveen, N. (Eds.), *Schools as curriculum agencies: Asian and European perspectives on School-based Curriculum Development*. Rotterdam: Sense publishers.

Nieveen, N. (2017). *Schooleigen curriculumontwikkeling en voorwaarden voor succes*. Enschede: SLO. <https://www.slo.nl/publicaties/@4586/curriculumspiegel-1/>

Nieveen, N. & Folmer, E. (2013). Formative evaluation in educational design research. In T. Plomp, & N. Nieveen (Eds.), *Educational Design Research - Part A: Introduction*. Enschede: SLO. www.slo.nl/international/

Priestley, M., Alvunger, D., Phillippou, S., & Soini, T. (Eds). (2021). *Curriculum making in Europe: policy and practice within and across diverse contexts*. Emerald Publishing.

Van den Akker, J. & Thijs, A. (Eds). (2009). *Leerplan in ontwikkeling*. Enschede: SLO. <https://www.slo.nl/@4285/leerplan/>

Als landelijk expertisecentrum richt SLO zich op de ontwikkeling van het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. We werken met het onderwijsveld aan de doelen, kaders en instrumenten waarmee scholen hun opdracht vanuit een eigen visie kunnen vervullen.

We brengen praktijk, beleid, maatschappelijke ontwikkelingen en onderzoek samen en stellen onze expertise beschikbaar aan onderwijs en overheid, bijvoorbeeld in de vorm van leerplannen, tools, voorbeeldlesmaterialen, conferenties en rapporten.

AN:

1.8052.810

Adres

Stationsplein 15
3818 LE Amersfoort

Postadres

Postbus 502
3800 AM Amersfoort
+31 (0)33) 4840 840

info@slo.nl

www.slo.nl

 [company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)

 [SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)

